

Bank

Vägledning om övervakning och rapportering

Andra upplagan

Beslutad av Simpts styrgrupp i november 2024

Innehållsförteckning

Vad kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism utan att vara avvikande?	3
Vad innebär kravet på att bedöma om det finns skälig grund att misstänka?	4
Hur snabbt måste granskning ske?	5
Vad är det som ska rapporteras?	5
Vad innebär det att verksamhetsutövare får lämna uppgifter som rör samma kund och transaktion?	6
Vad innebär det att det ska "röra" samma kund och transaktion?	6
Hur förhåller sig undantaget från tystnadsplikten i penningtvättslagen till tystnadsplikten enligt 1 kap. 10 § bank- och finansieringsrörelselagen?	7

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen har tagits fram av medlemmar hos Svenska Bankföreningen, men kan tillämpas av alla när relevant. Den ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering.

I denna del av vägledningen hänvisas bl.a. till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) och Finansinspektionens föreskrifter (2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna).

I denna andra upplaga har uppdateringar gjorts med anledning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1113 av den 31 maj 2023 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och vissa kryptotillgångar och ändring av direktiv (EU) 2015/849. Förordningen ska tillämpas från och med den 30 december 2024. Några förtydliganden och redaktionella ändringar har också gjorts.

Vad kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism utan att vara avvikande?¹

Enligt 4 kap. 1 § punkten 3 penningtvättslagen ska banken uppmärksamma transaktioner och aktiviteter som inte är avvikande, men som ändå kan vara ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Enligt motiven till penningtvättslagen avses i första hand kända upplägg eller tillvägagångssätt. Ett sådant upplägg eller tillvägagångssätt kan vara att utnyttja en lång kedja av transaktioner och aktiviteter, som involverar flera olika verksamhetsutövare. Den enskilda verksamhetsutövaren ser bara den del av kedjan som sker i den egna verksamheten. Det kan vara en transaktion som i sig inte framstår som avvikande givet vad verksamhetsutövaren känner till om kundbeteenden generellt och om den aktuella kunden specifikt. Om verksamhetsutövaren har information om olika metoder, upplägg och tillvägagångssätt som förekommer för att tvätta pengar eller finansiera terrorism, kan sådana transaktioner eller aktiviteter som annars – isolerat – inte hade bedömts vara avvikande uppmärksammas.

Ett annat exempel är när kunder bedriver en viss verksamhet, som i sig har konstaterats medföra en högre risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Insamlingsorganisationers och kontantintensiva verksamheter är exempel på verksamheter som kan vara särskilt utsatta för att utnyttjas för

¹ Se också avsnitt 1.2 i den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering samt om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

penningtvätt eller finansiering av terrorism. Den verksamhetsutövare som har kunder som bedriver sådan verksamhet inhämtar naturligtvis den kundkännedom som är lämplig med hänsyn tagen till den risk som kunden och kundens verksamhet innebär. Även om de transaktioner och aktiviteter som kunden utför inte framstår som avvikande givet den verksamhet som bedrivs, kan verksamhetsutövaren behöva uppmärksamma och granska transaktionerna. Detta görs för att bedöma att transaktionerna verkligen är en del i kundens legala affärsverksamhet och inte ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det bör noteras att verksamhetsutövaren ska inhämta information om affärsförbindelsens syfte och art. Informationen ska ligga till grund för en bedömning av bl.a. vilka aktiviteter och transaktioner som kunden kan förväntas vidta och genomföra inom ramen för affärsförbindelsen (3 kap. 12 § penningtvättslagen). Affärsförbindelsen med kunden ska sedan löpande och vid behov följas upp i syfte att säkerställa att informationen är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism (3 kap. 13 § penningtvättslagen). Denna uppföljning kan medföra att en avvikelse uppmärksammas enligt 4 kap. 2 § penningtvättslagen (se mer om uppföljningen i den grundläggande vägledningen om kundkännedom).

Vad innebär kravet på att bedöma om det finns skäligen grund att misstänka?²

För att bedöma om det finns skäligen grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism krävs att verksamhetsutövaren gör en granskning. Detta gäller dock inte om det redan utan granskning går att konstatera att det finns skäligen grund för misstanke. Då ska rapportering ske.

Granskningen innebär inte att verksamhetsutövaren utreder huruvida det är fråga om brott, dvs. penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig verksamhet, utan om det finns skäligen grund för att misstänka detta. Det ska understrykas att misstankegraden är låg.

Granskningen omfattar skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § penningtvättslagen och – när det bedöms nödvändigt – andra åtgärder. Det är viktigt att de åtgärder som har vidtagits dokumenteras. Detta gäller oavsett om granskningen leder till rapportering eller inte.

Granskningen innebär alltså att det sker en uppdatering av den befintliga kundkännedomen. Oavsett om granskningen leder till bedömningen att det *inte* finns skäligen grund för misstanke och granskningen därför avslutas utan att någon rapportering sker eller om rapportering sker, är det viktigt att uppdateringen av den befintliga kundkännedomen dokumenteras.

Det bör i sammanhanget noteras att det är viktigt att skilja på sådana uppgifter som utgör kundkännedom och som behöver vara tillgängliga för alla medarbetare som kommer i kontakt med kunden och sådana uppgifter som rör själva avvikelsen eller misstanken och som kan behöva hanteras i särskild ordning.

I kravet på granskning får anses ligga att verksamhetsutövaren, så långt möjligt i det enskilda fallet, ska göra vad denne kan för att bedöma om det finns en godtagbar förklaring bakom det som till en början framstod som avvikande. Verksamhetsutövaren bör inte slentrianmässigt rapportera vissa företeelser, som t.ex. betalningar över vissa belopp. En annan sak är om Finanspolisen har bett verksamhetsutövaren att rapportera en viss företeelse så fort den uppstår, utan att göra en egen granskning.

² Se också avsnitt 1.3.3 i den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering samt om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Om verksamhetsutövaren, efter granskning, inte anser att det finns en godtagbar förklaring och därför inte kan avfärda avvikelsen eller misstanken, får skälig grund för misstanke anses föreligga och rapportering ska ske.

Resultatet av en granskningsåtgärd kan inte alltid avvaktas innan rapportering sker. Att kunden inte svarar på ytterligare kundkännedomfrågor, lämnar begärda underlag eller annan information som verksamhetsutövaren frågat efter, kan i det enskilda fallet stärka misstanken. Resultatet av åtgärden kan dock sedan visa att det inte fanns skälig grund för misstanken.

Hur snabbt måste granskning ske?

Rapportering ska ske *utan dröjsmål* från det att skälig grund för misstanke har uppstått (4 kap. 3 § penningtvättslagen). I många fall krävs en granskning innan skälig grund för misstanke kan konstateras och kravet på rapportering uppstår.

Verksamhetsutövaren måste ha *rimlig tid* för att kunna genomföra en granskning och avgöra om det finns skälig grund för misstanke. Syftet bakom kravet på att rapportering ska ske utan dröjsmål får dock anses innebära att det finns ett visst krav på skyndsamhet även vad gäller den granskning som sker när en avvikelse noteras eller flaggas.

Granskningen kan ta olika lång tid i olika fall. Komplicerade utredningar och transaktioner kan ta längre tid och det kan krävas flera dagars bearbetning eller utredning för att slutföra granskningen (jfr prop. 2008/09:70 s. 113). Ibland kan granskningen ta längre tid än så. Exempelvis kan skärpta åtgärder för kundkännedom ta tid att genomföra. Fördröjningar kan bero på att kunden är bortrest eller av andra skäl inte svarar på frågor. Även andra åtgärder kan behöva vidtas som gör att granskningen drar ut på tiden. Komplicerade upplägg som involverar t.ex. flera kunder, juridiska personer och utlandstransaktioner kan kräva mer analys. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat fråga sig vad som är rimlig tid i det enskilda fallet. Om det inte inom rimlig tid går att komplettera granskningen med vissa uppgifter, kan det vara lämpligt att rapportera ändå och senare komplettera med tillkommande uppgifter. Granskningen bör under alla förhållanden inte fördröjas i onödan.

Vad är det som ska rapporteras?³

Alla omständigheter som tyder på penningtvätt, finansiering av terrorism, eller att egendomen härrör från brottslig handling ska rapporteras.

Följande uppgifter är obligatoriska och ska alltid ingå i rapporten, om de förekommer i det enskilda fallet.

- Om den egendom som rapporten avser finns kvar hos verksamhetsutövaren
- Vilka tillgodohavanden kunden har hos verksamhetsutövaren
- Om verksamhetsutövaren avstått från att genomföra en misstänkt transaktion
- Mottagare av en misstänkt transaktion

Utöver dessa obligatoriska uppgifter är det verksamhetsutövarens granskning och omfattningen av denna som avgör vad som ska rapporteras. Alla omständigheter som verksamhetsutövaren bedömer

³ Se också avsnitt 1.4 i den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering samt om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

tyder på penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendomen härrör från brottslig handling ska ingå i rapporten.

Det bör understrykas att verksamhetsutövaren inte ska tillhandahålla en brottsutredning. Det är Polismyndigheten och andra brottsutredande myndigheter som gör brottsutredningen.

Vad innebär det att verksamhetsutövare får lämna uppgifter som rör samma kund och transaktion?⁴

Det finns en möjlighet att lämna uppgifter som rör samma kund och samma transaktion till en annan verksamhetsutövare utan att därmed bryta mot tystnadsplikten.

För att kunna dela uppgifter mellan sig måste de inblandade verksamhetsutövarna:

1. Omfattas av någon av de kategorier som räknas upp 4 kap. 9 § andra stycket punkten 4
2. Tillhöra samma verksamhets- eller yrkeskategori, och
3. Omfattas av penningtvättslagens skyldigheter i fråga om tystnadsplikt och skydd för personuppgifter.

Begränsningen innebär att en bank inte kan lämna uppgifter till alla typer av verksamhetsutövare, utan att det måste vara fråga om samma verksamhetskategori. En bank kan alltså lämna uppgifter till en eller flera andra banker. En bank, som också är en betaltjänstleverantör, borde också ha möjlighet att lämna uppgifter till en annan betaltjänstleverantör, även om denna betaltjänstleverantör inte är en bank.

Det bör noteras att en bank kan lämna uppgifter till ett institut som inte tillhör samma verksamhets- eller yrkeskategori om båda ingår i samma koncern (enligt 4 kap. 9 § andra stycket punkten 2).

En bank kan dela med sig av sin misstanke och de omständigheter misstanken grundar sig på till en annan bank. Denna kan i sin tur bistå med uppgifter som kan underlätta bedömningen (prop. 2016/17:173 s. 542).

För att inte riskera att bryta mot tystnadsplikten är det viktigt att de banker som utbyter information med stöd av 4 kap. 9 § andra stycket punkten 4 säkerställer att kommunikation sker med en behörig person hos den andra banken.

Vad innebär det att det ska "röra" samma kund och transaktion?

För att det ska "röra" samma kund och transaktion bedöms det krävas att transaktionen avser samma kund hos de inblandade verksamhetsutövarna.

Exempel på när det inte bedöms röra samma kund och transaktion:

Banken A genomför en transaktion på uppdrag av sin kund A till kunden B hos banken B. Kunden B är inte kund hos banken A, men mottagare av den transaktion som banken A genomför för kunden A:s räkning. Transaktionen bedöms då inte röra samma kund och bankerna A och B får inte lämna uppgifter om misstankar med stöd av bestämmelsen i 4 kap. 9 § andra stycket punkten 4.

⁴ Se också avsnitt 3.1.2.2 i den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering samt om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Hur förhåller sig undantaget från tystnadsplikten i penningtvättslagen till tystnadsplikten enligt 1 kap. 10 § bank- och finansieringsrörelselagen?

Enskildas förhållanden till kreditinstitut får inte obehörigen röjas. Detsamma gäller en uppgift i en anmälan eller en utsaga om en misstänkt överträdelse av en bestämmelse som gäller för kreditinstitutets verksamhet, om uppgiften kan avslöja anmälarens identitet (1 kap. 10 § lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse, BFL).

Bestämmelsen om tystnadsplikt i BFL innebär att banken inte för någon utomstående får röja att banken har en relation med en kund, om inte kunden själv givit banken tillåtelse till det eller det finns en annan bestämmelse i lag som bryter tystnadsplikten.

Bestämmelsen i 4 kap. 9 § andra stycket punkten 4 penningtvättslagen bryter tystnadsplikten enligt BFL, men endast såvitt avser sådana uppgifter som tar sikte på bedömningen av misstanken. Bestämmelsen är alltså inte generell. Den ger inte ett allmänt stöd för att efterfråga och lämna uppgifter om kunder. En bank kan alltså inte kontakta en annan bank och med stöd av fjärde punkten fråga om en person är kund i den andra banken, om inte också övriga krav enligt bestämmelsen är uppfyllda.

Det finns också andra bestämmelser inom penningtvätsregelverket som bryter tystnadsplikten enligt BFL och som möjliggör för en bank att lämna och ta emot uppgifter som rör samma kund och samma transaktion. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1113⁵ ska uppgifter om betalaren och betalningsmottagaren under vissa förutsättningar följa med överföringar av medel (se artikel 4).

Vid överföringar inom EU räcker det med att betalarens och betalningsmottagarens betalkontonummer följer med överföringen, men betalarens betaltjänstleverantör ska alltid på begäran inom tre dagar lämna ytterligare information (se artikel 5).

För överföringar av medel som överstiger 1 000 euro ska följande uppgifter lämnas (se artikel 5.2.a):

Uppgifter om betalaren enligt artikel 4.1

- Betalarens namn.
- Betalarens betalkontonummer.
- Betalarens adress, inbegripet landets namn, officiella personliga dokumentnummer, kundnummer eller, alternativt, födelseort och födelsedatum
- Betalarens aktuella LEI-kod (under vissa förutsättningar, se artikel 4.1.d)

Uppgifter om betalningsmottagaren enligt artikel 4.2

- Betalningsmottagarens namn
- Betalningsmottagarens betalkontonummer
- Betalningsmottagarens aktuella LEI-kod (under vissa förutsättningar, se artikel 4.2.c)⁶

⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1113 av den 31 maj 2023 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och vissa kryptotillgångar och ändring av direktiv (EU) 2015/849. Förordningen ska tillämpas från och med den 30 december 2024.

⁶ I den svenska språkversionen framgår att överföringar av medel ska åtföljas av uppgifter om betalarens LEI-kod, medan det i den engelska språkversionen framgår att det är uppgifter om betalningsmottagarens LEI-kod. Vägledningen utgår från den engelska språkversionen.

VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING BANK

För överföringar som uppgår till högst 1 000 euro: Betalarens och betalningsmottagarens namn samt deras betalkontonummer (se artikel 5.2.b).

Skulle de uppgifter som ska följa med överföringen saknas, kan banken kontakta avsändande bank och begära att få uppgifterna. Denna bestämmelse bryter alltså tystnadsplikten enligt BFL, såvitt avser de uppgifter som får efterfrågas och på förfrågan ska lämnas med stöd av förordningen. Vid behov kan banken gå vidare och begära ytterligare uppgifter med stöd av 4 kap. 9 § andra stycket punkten 4 penningtvättslagen.